

Poul Schlüter, fyrrverandi forsætisráðharri í Danmark:

Ein gleðilig hending at handa føroyingum undirgrundina

Hóast tað í ártíggjund hevði verið samráðst um at fáa fullan rætt yvir føroysku undirgrundina, vóru vónirnar ikki stórar til, at hetta yvirhøvur kundi lata seg gera. Ein samrøða í september 1992 millum Poul Schlüter, Jógvan Sundstein og Atla Dam var nóg mikið, og málið var leyst og liðugt

DAGNY JOENSEN
JAN MÜLLER

Í vikuskiftinum helt Poul Schlüter, limur í ES tinginum, fyrilestur í Klaksvík, í sambandi við 90 ára føðingardagin hjá kommununi.

Hóast fyrrverandi forsætisráðharrin hevur havt stóra ávirkan á føroysk viðurskifti tey 10 árin hann røkti hetta embættið, hevur hann ikki gjørt viðmerkingar til gongdina í Føroyum, síðani hann fór frá í 1992, og sum nakað av tí seinasta í forsetastarvinum lat føroyingum rættindini til undirgrundina.

Sosialurinn hitti fyrrverandi forsætisráðharran í Klaksvík, og nátturliga var evnið um undirgrundina, seinni kreppuna í Føroyum, og núverandi støðuna við kravi um fullveldi, á skránni.

Poul Schlüter, sum nú er 69 ára gamal, er ES-tinglimur á fjórða ári. Næsta ár er valskeiðið liðugt, og hann gevst í politikki. Hann hevur verið politikari í 35 ár, og heldur, at tað er nóg mikið.

Spurdur hvussu tað kundi lata seg gera at føroyingar so bráðliga fingur rættin til undirgrundina, sigur Poul Schlüter, at hetta málið hevði verið viðgjørt í árávis millum Føroyar og Danmark, og at hann kendi á sær, at tíðin var búgvín at avgreiða málið.

Tað skuldi vekja gleði í Føroyum

– Eg hevði sum forsætisráðharri fleiri ferðir gjøgnum árin samráðst við landsstýrslimir um spurningin. Hjá mær var tað umráðandi at føroyingar fingur handað undirgrundina á ein slíkan hátt, at tað skuldi vekja gleði í Føroyum. Tí segði eg Jógvan Sundstein og Atla Dam í september 1992, at nú fór eg at lata øll rættindi til føroysku undirgrundina til føroyingar, og tað fegnastist teir um.

22. desember 1992 kom Poul Schlüter til Føroya og avtalan um undirgrundina var undirskrivað. Hetta hevur verið ein av seinastu uppgávanum hjá forsætisráðharranum, tí 14 dagar

seinni tók Poul Nyrup Rasmussen við sum forsætisráðharri.

– Anker Jørgensen, forsætisráðharri, var í Føroyum í 1981, og tá legði hann harðliga út við at siga, at yvirtøkan av undirgrundini kom als ikki upp á tal.

Føroyska samfelagið munandi ment

– Hvussu ber tað til, at støðan fullkomiliga broytist eftir 10 árum?

– Tað er ein nátturlig frágreiðing til tað. Eftir 10 ár um var føroyska samfelagið nóg ment og meira vant við at hava størri heimildir innan heimastýrið. Eg helt hetta verða rætta løtan, og at tað skuldi gerast á ein virðiligan hátt. Kortini tryggjaði eg mær, at um olja varð funnin í føroysku undirgrundini, so skuldi tað hava ávirkan á upphæddina í blokstuðlinum, sigur Poul Schlüter.

– Var tað tilvildarligt at føroyingar fingur rættin til undirgrundina, jást tá vit búskaparliga vóru um at fara á húsangang?

– Nei, hetta hevði als einki við búskaparligu støðuna at gera. Málið skuldi avgreiddast fyrr ella seinni, og hevði verið loyst um fimm ella 10 % kortini. Tá hevði tað verið gjørt eftir drúgvum og ógvusligum samráðingum, har partarnir høvdu blakað hvør øðrum alt óhugsandi fyrri. So hevði tað ið hvussu so er ikki verið ein gleðilig hending, so sum eg fegin vildi, sigur Poul Schlüter.

Lættari at varðveita ríkisfelagsskapin

– Var tað ikki uppgáva tinsum forsætisráðharran at halda saman um danska ríkið. Hvussu kennist tað at hava gjørt Danmark minni?

– Mín áskoðan er, at yvirtøkan av undirgrundini ger tað lættari at varðveita ríkisfelagsskapin. Mín avgerð var gjørt við tí í hyggju, at hóast føroyingar fingur rættin til undirgrundina, so kundu teir kortini verða verandi í ríkisfelagsskapinum. Við øðrum orðum: Undirgrundin skuldi ikki vera grundgeving fyrri at føroyingar tóku seg úr fe-

lagsskapinum, fyrri at tryggja sær rættin til undirgrundina, sigur fyrrverandi forsætisráðharrin.

Skeivt at rættindini til undirgrundina vóru í Danmark

Spurdur um danir ikki hava verið sera gávumildir í hesum máli, vátta Poul Schlüter, at hetta var ein stórvingin gáva, men at Føroyar eins og onnur lond í hesum tíðarskeiði, vóru eitt samfelag í menning. Í einum og hvørjum menningarstigi noyðdust danir at skilja, at tað ikki var rætt, at føroyska samfelagið, sum kortini er so fjarskotit frá hinum partinum av ríkinum, høvdu rættindini á landi, meðan rættindini til undirgrundina vóru í Danmark.

– Vit kunu saktans varðveita ríkisfelagsskapin, fyrri tað um føroyingar hava rættindini til undirgrundina.

– Var hetta málið ikki avgreitt í 1992, so høvdu vit fingið rættiligt kríggj í spurninginum um suverenitetin í dag. Nú ber til at samráðast um hesar spurningar í øllum góðum. Tað hevði ikki verið veruleiki í dag, um málið um undirgrundina ikki var loyst, sigur Poul Schlüter.

– Víst stovnaði eg føroyabólkin

– Vart tú við til at stovna nógvr umrødda føroyabólkin, við embætismonnum í ymsum ráðhærrastovum í Danmark?

– Ja, tað var eg sanniliga. Slíkar bólkar stovnaðu vit eisini í øðrum førum, har vit lótu teir mest vandu embætismennir gera metingar í slíkum førum, sigur Poul Schlüter, og grundgevu hetta við at siga:

– Á heysti 1992 kom bráðliga undan kavi, at tað vóru trupulleikar í føroysku peningastovnum. Í minari tíð var bert talan um Sjóvinnubankan, og tað færdi til, at vit stovnaðu føroyabólkin.

– Seinni hevur verið fort fram, at hetta var ein atlan fyrri at fáa Føroyar á húsangang?

– Tað havi eg ongantíð hoyrt, heldur hinvegin. Í minari stjórnleiðartíð var

Poul Schlüter var forsætisráðharri í Danmark í 10 ár, frá 1982 til 1992. Hann var eisini formaður í Konservativa flokkinum í nógvr ár, men ætlar sær nú, eftir 35 ár í politikki at gevast næsta ár

stovnanin av embætisbólkinum og samráðingarnar, sum vit færdi við Landsstýrið, bert ein roynd at bjarga Føroyum undan kreppuni. Eitt nú spurningurin um at leggja bankarnar saman, var yvirhøvur ikki frammi tá. Mín støða var greið: – Eg vildi als einki gera viðvikjandi Føroya Banka.

Hóast 80 árin vóru farin afturum, og forsætisráðharrin lekk sína árligu frágreið-

ing frá ráðgevdandi nevndini, sum var ógvuliga álvarsom, varð einki gjørt frá danskari síðu at broyta óhepnu figgjartligu kósina í Føroyum. Í 1982 sigur Ráðgevdandi nevndin at búskapurin í Føroyum er »opphetet«. Í 1984 verður sagt, at hann er »overophedet« og í 1986, at búskapurin er »voldsom overophedet«.

Tók ikki ávaringarnar

fyrí fult?

– Vóru ávaringarnar hjá Ráðgevdandi nevndini ikki tiknar til eftirtektar. Hevði forsætisráðharrin ikki skyldu at gera nakað fyrri at stæða óhepnu gongina?

– Føroysku politikararnir hava altíð lagt dent á figgjartligt sjálvstýri, og soeieðis er skipanin eisini sambært heimastýrslógini. Føroyar hava búskaparligt sjálvstýri, undantikið blokstuðulin,